

Jacques Derrida*

Fors¹

Nicolas Abraham és Maria Torok angol szavai

(részlet)

Mi egy kripta?

Mi lenne, ha most egy ilyenre írnék? Másképp szólva, pusztán a címlapra, a könyv legelső és túlságosan is nyilvánvaló olvashatóságának külső falára?

Még kevésbé: egy cím első leválasztható töredékén, annak megtört szimbólumán vagy csonka oszlopán, még meg nem nevezett *kriptonímiáján*? Mi lenne, ha én kriptaboltozatént megállítanálak téged, olvasó, és magamat is egy szó vagy egy dolog előtt, vagy inkább egy szó-dolog helye előtt – Nicolas Abraham és Maria Torok fejti meg előttünk: a *kriptonímia kriptája(crypte)*?

Mert a továbbiakban nem kötelezem el magamat.

A másik helyett itt az első szó az, hogy – kripta.

Elvileg akkor nem ez lett volna az első. Nem történe meg, mint olyan. Az őt megillető hely a másiké. A kripta *ésszel* felderíthetetlen hely marad.

Mi egy kripta?

Mindazt, amit az előszóval szemben fel lehet hozni, már elmondtam. Miféle hiány helye – kinek miféle elveszett szövege –, aminek helyét az előszó követeli magáénak? Egy első szót adva meg neki, amely nem hozzá tartozik – ez kripta a maga részéről – az alakja lesz annak, amely őriz (és itt figyel engem), a pótolhatatlan.

---

* Jacques Derrida: Fors. Les mots anglais de Nicolas Abraham et Maria Torok.

Derrida írása Nicolas Abraham és Maria Torok *Cryptonymie: Le verbier de l'Homme aux loups* (Paris: Flammarion, 1976) című könyvének előszavaként jelent meg. A könyv angol fordítása, fordítói jegyzetekkel kibővítve: *The Wolf Man's Magic Word – A Cryptonymy* (Transl. Nicholas Rand. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1986). Abraham és Torok könyvének részletei magyarul: A Farkasember bűvös szava. Ford. Gyimesi Júlia. *Thalassa*, 2006, 17(1): 23-47.

¹ A *fors* szó, a szöveg angol fordítója, Barbara Johnson jegyzete szerint a latin *foris*-ből (külső, ajtón kívüli) származik, mely a franciában viszont a belsőt, a szubjektív interioritást jelöli. A *fors* ezért egyszerre jelent interioritást és exterioritást. A szó olyan, mint Freud nevezetes „heimlich” szava, mely Freud elemzése szerint egyszerre tudott otthonost és otthonalant is jelenteni. [A ford.]

Nem fogom magam ezen az első szón túl(tenni), és elkötelezni egy másik helyébe. Még egy első szódarabon túl sem. Azon, ami egy szimbólumból (a könyv egyik tárgyából) megmarad egy elköteleződés nevében, annak, ami elkötelezett és lekötött, a cím éppen partícióján belül: a „kripta” név még minden kriptonímia előtt. Itt máris megállok (a boltozatnál) a kripta peremén, letéve a skrupulus kis üres követ, egy hangtalan szót csak a gondolatért, a kripta egyetlen útján, hogy másokat is elkötelezzem mellette.

Mi egy kripta?

Nem egy kripta általában, hanem *ez az egy*, a maga egyediségében. Az, amelyikhez folyton visszatérni kényszerülök? Ennek a kérdésnek a formája ezentúl megelőzi azokat, amelyeket a filozófia kezdete óta *elsőnek* nevez: mi eredetileg a Dolog? Mit hívunk Gondolkodásnak? A Farkasember Verbárium (itt az utolsó fejezethez ugrok) jelzi, hogy a Dologot a kriptából *kiindulva* kell elgondolni, a Dologot mint „kripta-hatást”. A Verbárium már nem tart tiszteletben semmilyen törvényt és rendet – különösen nem a filozófiai rendjét, amely így a pszichoanalitikus megemeléssel a végsőkig elmozdítva találja magát –, ám nem is tartja magát a pszichoanalízis általános rendjéhez. *Ez a kripta* többé nem hívja segítségül a Tudattalan (rejtett, titkos, földalatti, látens és más) könnyű metaforáit, vagyis minden pszichoanalízis elsődleges tárgyát. Ehelyett ezt az első tárgyat háttérként használja, ez egyfajta „hamis tudattalan”, „mesterséges” tudattalan, amely protézisként lakik, egy test szívének oltványában van elhelyezve a *megosztott énen* belül. Egy nagyon sajátos és különös hely, amely erősen körülhatárolt, és ahová csak egy másik topográfia útjait követve lehet hozzáférni.

Megfordítva a kérdések sorrendjét, a „kripta” nevet többé már nem a köznapi értelemben vett metafora felől gondolva, hanem továbblépve, a pszichoanalízisből és benne egy új kriptológiából kiindulva, minden fogalom anaszémiás átírása felé haladunk, ahhoz a „radikális szemantikai változáshoz, amelyet a pszichoanalízis vezetett be a nyelvbe”². Erről az anaszémiás „átalakulásról”, amely a „jelölttelenítéssel”, egy „antiszemantika” mentén történik, még többet kell mondani. De ezt nevezi meg azonnal az egész vállalkozás saját elemeként és módszereként. Ahelyett, hogy azt állítanánk, hogy hozzáférünk ehhez a kriptához a hétköznapi jelentésén vagy a kripta szokásos figuráján keresztül, inkább egy olyan lépéssel kell megalkudnunk, mely szerint túl egyszerű, lineáris és egyoldalú lenne a hozzáférés e fent leírt típusának oppozíciójaként elképzelni. Ahogyan azt fentebb sietve leírtam, mintha a mozgás anaszémiája révén abból állna, hogy ebből a kriptából *visszatérünk* a megfelelő hely és a megfelelő jelentés felé a kriptán *kívül*. Mindazonáltal továbbra is úgy tűnik számomra, hogy a „Mi egy kripta?” kérdés többé nem tehető fel.

Sem metafora, sem szó szerinti jelentés – az áthelyeződés, amelyet itt *követni* fogok, egy másféle *tropográfia*nak engedelmessé válik. Ez az áthelyeződés mindannak a formáját ölti, amit a kripta magában foglal: *toposzok*, *halál*, *rejtjelezés*. Ezek a dolgok a kriptával *azonosak*. Nem lehet őket sem szétválasztani, sem hierarchikusan elrendezni. Nem alkotják elválasztható predikátumok sokaságát, a kripták lényegi vagy esszenciális attribútumait. Együttállásuk nem csak úgy keletkezett; *egységük* csak

---

² Nicolas Abraham: L'Écorce et le noyau. *Critique*, 1968, février, 249: 162-181.

az általuk alkotott kriptának megfelelően egyik oldalról a másikra redukálhatatlan: csak ezen kriptából *gondolható* el.

1. A Helyek [Les Lieux]

Mi egy kriptá? A kriptá nem mutatja meg önmagát. A földalapja (*lieux*) úgy van rendezve, hogy álcázzon és elrejtse: valamit, mindig valahogy egy testet. Ám emellett álcázza az elrejtés aktusát, és elrejtí az álcázást: a kriptá rejtve tart. A természetből kifaragva, olykor a valószínűség vagy a tények felhasználásával, ezek az alapok nem természetesek. A kriptá sohasem egészében természetes, és mint ismeretes, a *physis* hajlamos arra, hogy enkriptálja (önmagát), mindezt azért, mert túlnő saját határain, és magába zárja, természetesen, a másikat, minden mást. A kriptá tehát nem egy természetes hely [*lieu*], hanem egy csinálmány, egy architektúra, egy artefaktum markáns története: egy helyé, amely egy másikban foglaltatik, de szigorúan elkülönül tőle. A generalizált tértől válaszfalakkal elszigetelve, egy zárvány, egy enklávé. Úgy, hogy a dolgot ellopja a maradéktól. A belső és külső felületekkel rendelkező válaszfalak rendszerét felépítve a rejtélyes enklávé hasadékot képez a térben, a különböző helyek összeszerkesztett rendszerében, a téren belüli nyitott tér architektonikájában, amely maga is egy generalizált zárttság, a fórumon belül. Ezen a fórumon – mely egy olyan hely, ahol a tárgyak és beszédek szabad áramlása, cseréje fordulhat elő – a kriptá egy másik, befelé forduló fórumot épít, akár egy zárt emelvény vagy szónoki páholy, egy széf: lezárt, és így önmagán belüli, a köztéren belüli titkos belső tér, ám ugyanígy azon kívüli is, külsődleges a belső térhez képest. Bármit is írunk rájuk, a kriptá parietális felületei nem egyszerűen egy belső és egy külső fórumot választanak el. A belső fórum egy széf (zárvány), egy kivetett kívülsége a bensőségnek. Ez a feltétele, ez a stratégiája a kriptikus enklávé azon képességének, hogy elszigeteljen, megóvjon és távol tarthasson minden behatolástól. Mindentől, ami kívülről beszivároghat a levegővel, a fénnel vagy a zajokkal, a szemmel vagy a füllel, a gesztussal vagy a kimondott szóval.

A belső válaszfal mentén tömített vagy párnázott, a másik oldalon cementtel vagy betonnal burkolt kriptikus széfet kívülről védi a titkos elhelyezés vagy a belső kizárás. Ez a különös tér *hermetikusan* lenne elzárva? Az, hogy erre a kérdésre mindig *igennel* és *nemmel* tudjunk válaszolni, már a kriptá topográfiai felépítéséből adódik, az általánosság legmagasabb szintjéről válik érzékelhetővé: a kriptá csak a felosztása, a törése révén konstituálhatja meg titkát. „Én” csak úgy tudom e belső széfet/zárványt *megmenteni*, hogy azt „önmagamba”, a magam *mellé* kívülre helyezem.

Itt arról van szó, ami titokban történik meg, vagy titkos helyet foglal el, hogy valahol egy Énben *biztonságban* tartja magát. Mielőtt megtudnánk, hogy egy ilyen erőd hermetikus-e, tegyük félre a *hermetika* elnevezést a kriptológia interpretáció tudományának megnevezésére. Ez, mint látni fogjuk, nem a hermeneutika egyik formája, és a terület [*lieux*] felderítésével kezdődik.

Mielőtt rátérnénk arra a betörési technikára, amely lehetővé teszi, hogy behatoljunk egy kriptába (ez abból áll, hogy megkeressük a repedést vagy a zárat,

megválasztjuk a szétválasztás szögét, és erőszakkal behatolunk), tudnunk kell, hogy magát a kriptát erőszakkal *építették*. Egy vagy több ütéssel, amelyek nyomai eleinte hangtalanok. A *Bűvös szó*³ első hipotézise egy preverbális traumatikus jelenetet tételez fel, amely „el lett volna rejtve” (*encrypt*) a libidinális erőkkkel együtt, amelyek *ellentmondásukkal*, éppen ellentétükkel támogatják a boltozatot. Annak belső ellenállását, oszlopok, gerendák, keresztgerendák és támfalak formájában támasztják az elviselhetetlen fájdalom egy kimondhatatlan, tiltott gyönyörével szemben, amelynek locusa [*lieu*] nem egyszerűen a Tudattalan, hanem az Én (*Moi*).

Ez előfeltételezi az Ének (*Moi*) (az *introjekciók* rendszerének) és az *inkorporáció* fantáziájának újradefiniálását. A Farkasembernek be kellett volna építenie magába, az Énjébe a nővérét: azt a nővért, akit az apa elcsábított, és aki megpróbálja megismételni ugyanazt a jelenetet a bátyjával. Ugyanígy a Farkasember testvérének is be kellett volna építenie az apja helyét, az apai péniszt a sajátjával összekeverve. A néma erők erőszakossága, amely felállítja a kriptát, nem ér véget egyetlen elviselhetetlen és elítelt csábítási jelenet traumájával – arra van ítélve, hogy néma maradjon, megbélyegezve, ahogy egy épület elítéltetik akár egy hivatalos bírósági végzés által. A fórumot kezdettől fogva mindig – és ebben az esetben igazolhatóan is – politikai-bírósági instanciaként határozzák meg, amely több mint egy párbaj mezeje. Ám mint minden párbaj-térnek, ennek is egy *harmadikra*, egy tanúra van szüksége; egy bíróság, amely előkészít egy ügyet, amely vádbeszédre, védőbeszédre és ítélethozatalra épít, *sub poena* által behívott személyek sokasága. Ám itt a belső rekeszt már nem lehet a „lelkiismeret esküdtszékének” nevezni – még akkor sem, ha az Én fórumába van zárva. A csábítási jelenet önmagában nem elégséges. Amire szükség van, még mindig néma, ez az ellentmondás, ami magából az inkorporációból származik. Szüntelenül szembeállít két merev, összeférhetetlen, egymással szembenálló erőt: „a halálos élvezetet [*plaisir mortifère*]”... „két egymásnak ellentmondó követelést: hogy az Apa pénisz ne is jöjjön [*ne jouisse*] ... ne is menjen [*ni ne périsse*]”. A vágyon belüli ilyen ellentmondás nélkül semmi sem volna felfogható: Sem a kripta viszonylagos szilárdsága – amelyet az építészek „az anyagok ellenálló-képességének” neveznek, amely kiegyenlíti a nyomást, elhárítja a betöréseket, előre látja, vagy legalábbis késlelteti az összeomlást, és a bányászokhoz hasonlóan megpróbálja kiszámítani, hogy mikor kell egy aknának beomlania –, sem a hermetizmus és a fenntartására irányuló fáradhatatlan erőfeszítés, sem ennek az erőfeszítésnek a kudarca, a belülről vagy kívülről jövő áthatolás, amely átszivárog a kripta válaszfalain, átfut a megosztott Én egyik részéből a másikba, több felületre vésve magát a szögletes vonalak mentén, amelyeket később azonosítani tudunk, és amelyek mindig követik a „fantazmatikus duplikáltság” megosztottságát, minden fantázia „kettős és ellentétes”.

A „kitörölhetetlen jel” (amely kezdetben a nyelv előtti), amelyet a csábító nővér bekebelezése (inkorporáció) hagyott maga után beágyazva és beékelődve, encisztálódva ellentmondást alkot az Én belsejébe zárva. Nem megoldás, hanem inkább annak ellenkezője, ám lehetővé teszi a Tárgyra irányuló agresszivitás és libidó közötti konfliktus enyhítését (annak internalizálását színlelve). A kripta mindig belsővé tétel, kompromisszumnak szánt befogadás, de mivel ez egy parazita-

---

³ Nicolas Abraham – Maria Torok: *Cryptonymie: Le verbier de l'Homme aux loups*. Paris: Flammarion, 1976. [A könyv egészére utaláskor a magyar kiadás fenti rövidített címét használom. A ford.]

befogadás, egy az Én belsejéhez képest heterogén belső, egy kitaszított az általános introjekció tartományában, ahol erőszakosan elfoglalja a helyét, a kriptikus széf/zárvány csak az ismétlődés állapotában tarthatja fenn azt a halálos konfliktust, amelynek feloldására önmaga képtelen.

Introjekció/inkorporáció: minden azon a határvonalon játszódik le, amely elválasztja és szembeállítja egymással e két fogalmat. Az egyik belsejéből a másikba, bentről a másikban, egyszer benne a másikban; és ugyanez a másikon kívül. Mielőtt Nicolas Abraham és Maria Torok úgy döntöttek volna, hogy a Farkasember esetét új perspektívába helyezik, az introjekció fogalmát is szigorú újradefiniálásnak vetették alá. A kifejezést először Ferenczi vezette be 1909-ben, majd később követve annak problematikus útját Freud, Karl Abraham és Melanie Klein munkáiban az introjekciót, Ferenczi definíciója értelmében az autoerotikus megszállások kiterjesztésének vették. A tárgy bevonásával – innen az introjekció elnevezés – a folyamat kiterjeszti az Ént. Nem vonul vissza; előrenyomul, szaporodik, asszimilálódik, átveszi az uralmat. „Azért hangsúlyoztam az inklúzió gondolatát, hogy elmondhassam, hogy minden tárgyszeretetet (vagy minden áttételt) mind a normál szubjektumban, mind a neurotikusban [...] az Én kibővítéseként, azaz introjekcióként fogok fel. Alapvetően az ember szeretete csakis önmaga felé irányulhat. Amennyiben egy tárgyat szeret, azt az Én részévé teszi.” (Ferenczi) A továbbiakban erre a definícióra hivatkozva Maria Torok rámutat, hogy az introjekció nemcsak a tárgyat, hanem a hozzá kapcsolódó ösztönöket és vágyakat is magában foglalja.⁴ Az introjekció és az inkorporáció fogalmának széles körben elterjedt összekeverésére irányuló tendenciával szemben Maria Torok szigorú határt húz közöttük. Ez a határvonal nélkülözhetetlen a kriptika lokalizálásához, mert az Énben (az introjekciók halmazában) a kriptikus enklávét az inkorporáció mint kívülálló vagy idegen területet veszi körül. Freud „Gyász és melankólia” című műve (amely a Farkasember első analízise és a végleges, *Egy kisgyermekkorú neurózis története* című könyv megjelenése között íródott, a két szöveg többé-kevésbé egyszerre készült) az Énbe való beolvadás folyamatának ökonómiájára ad választ a tárgyvesztés felől. Az Én megpróbál azonosulni azzal a tárggyal, amelyet „beépített” (inkorporált). Annak köszönhetően, amit Maria Torok „temporizációnak” nevez, az Én visszaszerzi az elveszett tárgyból korábbi megszállásos befektetéseit, miközben egy libidinális újjászerveződésre vár. Egy ilyen manőver idegen és tulajdonképpen ellentétes az introjekció folyamatával, a tárgy elvesztése által megpecsételt, ám a gyász elutasítását is jelzi. Úgy tesz, mintha a halottat életben tartanám, *épségben, biztonságban (megmentve)* magamban, de csak azért, hogy az introjekció folyamatán keresztül szükségszerűen kétértelmű módon megtagadjam, hogy a halottat mint élő részemet, mint bennem megmentett halottat szeressem, ahogyan az az úgynevezett „normális” gyászban történik. Felmerülhet persze a kérdés, hogy a „normális” gyász nem örzi-e meg a tárgyat *mint másikat* (az élő halottat) bennem. Ez a kérdés – a másikkal mint másokkal az általános elsajátítása és megőrzése – mindig döntő tényezőként vehető fel, de nem homályosítja-e el magát a határt, amelyet az introjekció és az inkorporáció között húz, egy lényegi és feloldhatatlan kétértelműség révén? Adjunk esélyt ennek a kérdésnek, hogy visszatérhessünk rá. Maria Torok számára „az inkorporáció, helyesen szólva”, a maga „jogos szemantikai

---

⁴ Maria Torok: *Maladie du deuil et fantasme du cadavre exquis. Revue Française de Psychanalyse*, 1968, 4.

sajátosságában”, éppen az introjekciónak a határainál lép közbe, amikor az introjekció, bármilyen okból kifolyólag, kudarcot vall. Az introjekció (fokozatos, lassú, fáradságos, közvetített, hatékony) folyamatának tehetetlenségével szembesülve az inkorporáció az egyetlen választás: fantazmatikus, közvetítés nélküli, pillanatnyi, mágikus, néha hallucinatorikus. A mágikus (maga a Farkasember is „varázsszóhoz” folyamodik, hogy némán megemlékezessen arról, hogy a szava „szó-dolog” és „néma szó” is – az inkorporáció aktusa) már Maria Torok 1968-as cikkében is felismerhető, az inkorporáció elemeként. Az olvasás anaszémiája: az inkorporáció új fogalma tehát többet árul el a mágiáról, mint amennyit a mágia köznapi felfogása – amelyben mindenki biztosnak hiszi magát – az inkorporáció egyik aspektusáról. A beavató „gyönyörű holttestről” szóló szöveg is azonosítja az inkorporáció *titkos* vagy *rejtélyes(kripta)* jellegét. Mivel a tárgy valódi veszteségét elutasították, a vágyat pedig megtartották, ugyanakkor kizárták az introjekcióból (szimultán megőrzés és elfojtás, amelyek között szintézis nem lehetséges), az inkorporáció egyfajta lopás az élvezet-tárgy újbóli kisajátítására. De ez az újbóli kisajátítás egyúttal visszautasított: egy idegen test paradoxonához vezet, amely idegenként ugyan megmarad (az énben), ugyanakkor ki van zárva egy olyan énből, amely ezentúl nem egy másikkal, hanem csak saját magával foglalkozik. Minél inkább megtartja az én az idegen elemet idegenként önmagában, annál inkább kizárja azt. Az introjekciót csak *mímeli*. Bár ez a mimikri a maga félelmetes logikájával a titokzatosságtól függ. Az inkorporáció titokban tárgyal egy olyan tilalommal, amelyet sem elfogadni, sem áthágni nem képes. „A titoktartás elengedhetetlen”, efelől nézve a kripta egy rejtett hely, egy álca, amely elrejteti az álcázás aktusának nyomait, a hallgatás helye. Az introjekció beszél; a „denomináció” a „privilegizált” médiuma. Az inkorporáció hallgat, csak azért beszél, hogy elhallgasson, vagy hogy elriassa a betolakodókat titkos helyéről. Amiről a kripta megemlékezik, az az inkorporált tárgy „emlékműve” vagy „sírja”, nem maga a tárgy, hanem annak kizárása, egy sajátos vágy kizárása az introjekció folyamatából: egy ajtó némán lepecsételődik, mint egy halálra ítélt átjáró az Én belsejében, kitalált bizonyossággá válik: „Emlékmű, a beépített tárgy helyét jelzi, a dátumot, a körülményeket, amelyek között ez és ez a vágy el volt zárva az introjekciótól: mint megannyi síremlék az Én életében.” (Torok: „Maladie du deuil”.) A kripta egy vágy sírboltja. A *konceptuális* határvonalhoz hasonlóan az introjekciót a beemeléstől elválasztó *topográfiai* válaszvonal elvileg szigorú, de valójában nem zár ki minden eredeti kompromisszumot. Az előbb említett kétértelműség (a másikkal *mint* másnak az újbóli kisajátítása) valójában a kompromisszumot redukálhatatlanná teszi. Bár titokban van tartva, a beépülés fantáziája a maga módján „jelezheti”, sőt „jeleznie kell” az introjekciót, amelyre képtelen: Csak így érthetjük meg a kompromisszum vagy az átmenet lehetőségét: annak lehetetlenségét, szimulákrumát, elmozdulását. Persze, ha a kompromisszumokból és átjárási lehetőségéből indulunk ki, és a válaszfal szerkezeti félátlátszó képességéből (amit „egy ilyen boltozat létezése blokkolni szolgál”⁵), nem pedig magukkal a partíciókban és az általuk felosztott terekben gondolkodunk, akkor az ember kísértésbe eshet, hogy egyszerű polaritást, polarizált rendszert (introjekció/inkorporáció) lásson, ahelyett, hogy érzékelné azok megragadhatatlan,

---

⁵ Nicolas Abraham – Maria Torok: De la topique réalitaire, Notations sur une métapsychologie du secret. *Revue Française de Psychanalyse*, 1971, 5-6.

kezelhetetlen szigorát. A tényleges klinikai gyakorlatban azonban érzékenynek kell lenni a bipoláris működés masszív, olykor látványos tendenciáira, mindazokra a megbeszélésekre, kompromisszumokra, amiket ez lehetővé tesz. És ezeket a tendenciákat csak egy szigorú elhatárolódás alapján lehet elemezni, akkor is, ha annak tisztasága valójában csak teoretikus eszmény marad.

Ennek a disszociációnak a lehetősége, amelynek törésvonala maga a kriptikus tér formája (nem egyszerű opozíció, hanem az egyik széf kizáró, exkluzív inklúziója a másikban), elterjeszti és szétteríti hatását az egész topográfiára és a metapszichológiai fogalmiság egészére. Véget vetve a homályos „pánfantáziának”, lehetővé teszi a „fantázia” szigorú körülhatárolását. Az inkorporáció a fantázia rendje. Mi is a kritériuma? A fantázia *nem kényszerít*, nem korlátoz úgy, mint a Valóság⁶ (a metapszichológiai értelemben újraértelmezett Valóság, amely a szó hagyományos filozófiai, jogi, tudományos stb. használatával csak anaszémiás viszonyban van), sem belülről, sem kívülről semmilyen topográfiai átalakulást. A Valósággal ellentétben a fantázia a helyek (*topoi*) rendjének fenntartására törekszik. Minden ravasz trükk, amelyet bevethet, egy konzervatív, „nárcisztikus” véglegességnek engedelmessé válik. Éppen ez a fajta ellenállás, elutasítás, tagadás az, ami a Valóságot mint olyat kijelöli: A Valóság az, ami helyváltogatást követelne, a topográfia modifikációját. Ez a meghatározás mérföldkőként szolgál: a kripta építészetében kétségtelenül, de a *Bűvös szó* elméleti felépítésében is: „Elismerjük, hogy ennek [a fantáziának], akár tudatos, akár nem, az a funkciója, hogy a topográfiát változatlan helyzetben tartsa. Farkasember fantáziái nem maradhatnak kapcsolat nélkül a kripta tartalmával, és ez a kapcsolat akár a megőrzés, a konzerválás viszonya is lehet.”

A Valóság, amelyről soha semmit sem szabad tudni vagy hallani, lényegi kapcsolatban áll a titokkal. „A Valóság metapszichológiai fogalma a pszichikai apparátusban visszautal arra a helyre, ahol a titok el van temetve.”⁷ A Valóság koncepciója tehát nélkülözhetetlen a kripta *helyzetéhez*. És ugyanezért szükséges egyfajta strukturális *sokféleség* a kriptikus inkorporációhoz: a kriptának mindig egynél *többet* kell inkorporálnia, és *többféle módon* kell viselkednie vele szemben. *Egynél több*: a kriptofóra titkát meg kell osztani, legalább egy „harmadikkal”; ez teszi a titkot titokká. *Egynél többféleképpen*: az inkorporált harmadikat úgy tartják *bent*, hogy kihúzzák, úgy tartják életben, hogy holtan hagyják; a kizárt harmadikak el vannak nyomva, de éppen ezért be vannak vonva, be vannak burkolva a szcénába „... »benne« lévő harmadik, mint az indokolatlan élvezet helyszíne, és [...] a többi harmadik,

---

⁶ Ibid. Lásd Nicolas Abraham – Maria Torok: Introjecter-Incorporer, Deuil ou Mélancolie. In: *Destins du cannibalisme. Nouvelle Revue de Psychoanalyse*, 1972, automne. Újra találkozni fogunk ezzel a *transzfenomenológiai* motívummal, amely az *anaszémiás* szabállyal együtt már régóta irányítja ezt a kutatást. Ez a motívum nyilvánvalóan részt vesz a fantázia fogalmának újraértelmezésében. „Ha azt mondanánk, hogy a fantázia (itt az inkorporáció) aláhúzza a folyamatot (itt az introjekciót), az az egész pszichoanalitikus eljárás nem kis következményekkel járó megfordítását jelentené. Ha inkább azt próbálnánk a fantázián keresztül kideríteni, hogy milyen folyamatnak milyen módosulása áll szemben, akkor a jelenség leírásától a jelenség működési mechanizmusáig, transzfenomenális mozgatórugójáig jutnánk el. Ez egyenértékű lenne annak a geometriai pontnak a megtalálásával, ahonnan minden egyes fantázia metapszichológiai eredetét meg lehetne fejteni, egészen az »eredeti« fantázia eredetéig.”

⁷ *De la topique réalitaire*, i.m.

amelyeket kihagytak, és így – éppen az élvezet által – elnyomtak.”⁸ [...] A Farkasember kriptájából tanúk egész gyülekezetét hívják össze (a *fórumot*), de a tanúságtétel minden stratégiája is bevetésre kerül. Bárkit bármikor *félbeszakítanak*: a tanúk úgy tanúskodnak, hogy félbeszakítanak, közbeszólnak, egymás szájából veszik ki a szót, egyfajta végzetes figyelmetlenségből kifolyólag vallomást tesznek, oda-vissza ellenőrzéssel erősítenek meg, a *fórumot* felszabdoló válaszfalak szögletes vágóélén megsebeznek. A topográfiát a titok töredezetté teszi. A rejtélyes kriptá enklávé, a „dinamikus tudattalan” és az „introjekció én-je” között, az Énen belül, az Én általános terében, egyfajta ellenállás zsebét képezi, egy „mesterséges tudattalan” kemény tisztája. A belső tér el van választva a belsőtől. A legbelsőbb széf (a kriptá mint mesterséges tudattalan, mint az Én műtárgya) válik a *kivétellé* (*hormis: exepté, sauf, fors*), a külsővé (*foris*), a külső széfhez/zárványhoz (az Énhez) képest, amely magában foglalja azt anélkül, hogy felfogná, hogy *semmi sem* fogható fel benne.⁹ A belső széf (az Én) a kriptán kívülre helyezte magát, vagy, ha úgy tetszik, „magában alkotta” a kriptát mint külső széfet. A végtelenségig lehetne folytatni a helynevek felcserélését ebben a szédítő topológiában (a belső mint a külső külsője, vagy a belsőnek a külsője; a külső mint a belsőnek a belsője, vagy a külsőnek a belsője stb.). A felosztott válaszfalak *nagyon* szilárdak. A „konzervatív elfojtás” által fenntartott válaszfal *valós*.¹⁰ Ahogy a befogadás is. Biztos, hogy az Én, ahhoz, hogy ellenálljon az introjekciónak, „képzeletbeli, okkult” módon azonosul az elvesztett tárggyal, annak „síron túli életével”. Kétségtelen, hogy ez az „endokriptikus azonosulás” arra hivatott, hogy a topográfiát és a helyet érintetlenül, biztonságban tartsa: fantasztikus, *kriptofantasztikus* marad. Ám maga a *befogadás* valóságos; nem a fantáziák rendjébe tartozik. Ugyanez mondható el az e célból felállított válaszfalokról, és így a topográfiai struktúra minden felosztásáról.

E topografikus analízis elemei már korábban is felbukkantak, ám 1968 és 1975 között a Farkasember esetének új olvasatán keresztül előkerültek. Az ősi premisszákat az analízis megerősítette, gazdagította, kiélezte. Mire a *Bűvös szó* elkészült, az elmélet összes (több mint tizenöt éve kidolgozás alatt álló)¹¹ szimbólumát össze lehetett mérni az Énben rejlő kriptikus hasadék és „a tudattalan sajátos típusának” hipotézisével. A másik részének, vagyis a tudattalan „társszimbólumának” hiánya által „meghatározatlansággal” megjelölt „tört szimbólum” „kiegészítő” töréseken keresztül: már nem az a törés, amely a szimbolikus rend előtti eredeti egységét törné meg, és amely létrehozza a tudattalant, hanem a törés, amely „addig töredeztetné a szimbolikus nyersanyagot”, amíg az egy, az analízisnek különösen ellenálló szubjektumot alkotna. Egy olyan szubjektumot, amely egy „szilánkokból álló kirakós játékot hordoz magában, amelyről semmit sem tudunk: azt sem, hogyan rakjuk össze,

⁸ Ibid. A Harmadik és a „Harmadik neve” problematikáját Nicolas Abraham vázolta fel egy 1961-es szövegében: *Le symbole de la psychanalyse à la transphénoménologie* (kiadatlan kézirat, Párizs, 1961). Ez Abraham munkásságában mindenütt megmutatkozik.

⁹ Ez nem pusztá szójáték, nem nyelvtani csavarás, nem a jelentéstartalmak indokolatlan beszennyezése, csupán ennek a különös topográfiának a kényszere. Ez a topográfia már előállította ennek a fajta nyelvnek a szükségességét, még mielőtt bizarr szófordulataival, szintaktikai kétértelműségeivel, külsődleges hasonlóságával leírta volna.

¹⁰ Nicolas Abraham – Maria Torok: *L’objet perdu – moi. Notations sur l’identification endocryptique. Revue Française de Psychanalyse*, 1975, mars.

¹¹ Különösen a *Le symbole*-ban, i.m.

illetve azt sem, hogyan ismerjük fel darabjai legtöbbjét”. A kripta erőd a szimbolikus törés kiprovokálásával védi az analízisnek ellenállót. Szögletes darabokra törí szét a szimbólumot, belső (intraszimbolikus) válaszfalakat, üregeket, folyosókat, fülkét, cikkcakkos labirintusokat és szikár erődítményeket rendez. A kripta válaszfalai mindig „anfraktuozítások” (*anfractuosités*), hiszen ezek a törések hatásai. Ezentúl az áthatolandó fal nemcsak a Tudattalan fala lesz (mint az *egyetlen* szó-dolog vagy az elfojtott társ-szimbólum esetében), hanem az Én-en belüli szögletes válaszfal. Ez a „szupplementáló” hipotézis. Ez megköveteli (mint minden kripta feketeségében és magasztos levegőjében egy éjszakai lámpa képét, amelynek lángja a legkisebb huzatra is pislákol), hogy valamiféle *világosság* világítsa meg a széttöredezett szimbólum belső válaszfalát. A kriptán belül, az Énben egy „világos, tükröződő instancia” megvilágítja a válaszfal átjárását, és felügyeli az álcákat, „minden töredék tudatában van önmagának és öntudatlanul a »nem-kriptának« (ami a kriptán kívül van) [...], ezek azok a sajátosságok, amelyek a szó intraszimbolikus, nem pedig co-szimbolikus [azaz a nem-szimbolikusba tartozó] viszonyait szabályozzák.”

Amikor az Én egyik része, amelyet a kripta hasít meg, a másikhoz beszél, hogy a tudattalan módjára azt mondja: *Wo Ich war soll, Es werden*¹², ez egy hely, vagy inkább egy nem-hely *biztonságban* tartásának stratégiája, egy „manőver, hogy ezt a nem-helyet megőrizzük azon a helyen, ahol a legszélsőségesebb öröm már nem fordulhat elő, de amelynek köszönhetően ez az öröm máshol majd előfordulhat”. Ez a hely, a kizárt szó-dologgal, a nem-szimbolizálhatóval az „igazi elfojtásnak” van alávetve, amely a Tudattalanba taszítja, ahonnan majd látjuk, hogy cselekszik, él, visszatér. De ahhoz, hogy megmagyarázzuk a (verbális, vizuális vagy szimptomatikus) álruhákat, amelyek alatt ez akkor visszatér, ahhoz ennek a szimmetrikus tudattalan társ-szimbólumnak topográfiai szerkezetében (és egyelőre csak ez utóbbival foglalkozunk) is töredezettnak kell lennie, egy olyan választóvonallal hasítva, amely meghosszabbítja a szimbólum, az intra-szimbolikus hely választóvonalát. Úgy tűnik nekem, hogy ez a *Bűvös szó* egyik legnehezebb, legkoncentráltabb passzusa – mondhatni, az egész problematika aktuális és jövőbeli kidolgozásának legterheesebbje. Itt van a *Dolog* megnevezve a szövegben; Dolognak van nevezve, de megnevezhetetlen Szó-Dolog is, „néma szó”. A *Dolog* lenne az a képződmény, amely „kiegészíti a Tudattalanban” egy co-szimbólummal, amely ugyanazon vonal mentén töredezett, mint a szimbólum. A „Dolog a kriptikus Tudattalanban” magába foglal, ha nem is egy kriptát az Ősénben, de legalábbis egy „megosztott Ősén-t”, amely megfelel az Én kriptájának. A topográfia „kétszeresen hasított”. „Ezt el kell ismerni, különben a *tyerety*¹³ szónak, a Dolognak nem kellene megfejthetetlen szimbólumként visszatérnie.”

Nem lehet hozzáférni a Dologról szóló gondolathoz anélkül, hogy ne gondolkodnánk a Toposzról, és ezen belül, mint alapvető lehetőségről, a Kriptáról. Ám ezen szinguláris „túl-hely” vagy „nem-hely” [*non-lieu*] meghatározásának hiányában

¹² Ez a mondat Freud nevezetes kijelentésének (Újabb előadások a lélekelemzésről, XXXI. előadás végén) megfordítása. Az eredeti: „Wo Es war; soll Ich werden”. Derrida ebben Lacant követi, nem az Ősént kell elfoglalni, hanem az Énbe kell az Ősén tudattalan lét-tapasztalatát visszavezetni. [A ford.]

¹³ A *tyerety* (dörzsölni) a Farkasember orosz szava, amely „a rettenetes élvezet beteljesedésére” utalt. Lásd Ábrahám Miklós – Török Mária „A Farkasember bűvös szava”, i. m., 37. [A ford.]

nem létezhet topokriptográfia. A kívüliség [*fors*] topográfiája megköveteli, hogy gondolkodjunk – ezt éppen most erősítettük meg – egy nem-helyről a téren belül, egy helyről mint nem-helyről. Szükséges, hogy a nem-helyben tartsuk, és mentsük [*sauf*] (*hormis*, kivéve, *fors*) a másik helyet. És a *dologról* való minden gondolkodásban jelenlévő jogi gondolkodásmód törvénye szerint (annak anaszémiás meghatározása már régen nem a „törvénynek” nevezett diskurzus területén belül található), a nem-hely, nem-alap, *nem-követelés* [*non-lieu*] arra szolgál, hogy a tárgyalás végén jelezze, hogy soha nem is volt per, hogy a per *nem kellett volna*, vagy *nem kellett volna megtörténnie*. Ez nem felmentő ítélet. Több vagy kevesebb, mint egy adósság, vagy egy bűncselekmény, vagy egy tiltott élvezet alóli felmentés. Azt jelzi, hogy a felmentő ítélet terét vagy akár a bevonódási helyet még csak nem is kellett volna elkészíteni. A traumának és az „ellentmondásos” inkorporációnak (sem) kellett volna megtörténnie. A kripta topográfiája egy törésvonalat követ, amely ebből a nem-helyből, vagy ezen a túl-helyből indul a másik hely felé: a hely felé, ahol az „élvezet halála” még mindig csendben jelzi *az* egyedülálló élvezetet: kivéve (*sauf*) –

Egri Petra fordítása